

Таблиця 10. (Витяг). Дисертації кандидатів філософських наук Бойка А. і Єгупова М.

Бойко А. Феномен маси як атрибут суспільства і культури (2016)	Єгупов М. Ідентичність як атрибут людини і суспільства. (2015)
<p>с.83 С. К`еркегор проводив змістовні паралелі між свободою та можливістю: свобода - це можливість чинити наперекір приписам усвідомленої необхідності (на відміну від стереотипізованого уявлення про свободу як усвідомлену необхідність). Вона не може визначатися критерієм необхідності в принципі.</p> <p>Вірогідно, з усіх дефініцій свободи найбільш автентичним, адекватним і продуктивним є таке: можливість вибору, або, як писав Н. Гартман, <i>liberum arbitrium</i>. Міра свободи тим значніша, чим достеменніша свобода вибору.</p> <p>Принагідно в пам'яті виринає зауваження І. Лойоли: є вибір, який краще не робити або перекласти турботу за нього на плечі осла, однак не можна постійно перекладати на осла право власного вибору.</p>	<p>с.95 С. К`еркегор проводив змістовні паралелі між свободою та можливістю: свобода - це можливість чинити наперекір приписам усвідомленої необхідності (на відміну від стереотипізованого уявлення про свободу як усвідомлену необхідність). Вона не може визначатися критерієм необхідності в принципі.</p> <p>Вірогідно, з усіх дефініцій свободи найбільш автентичним, адекватним і продуктивним є таке: можливість вибору, або, як писав Н. Гартман, <i>liberum arbitrium</i>. Міра свободи тим значніша, чим достеменніша свобода вибору.</p> <p>Принагідно в пам'яті виринає зауваження І. Лойоли: є вибір, який краще не робити або перекласти турботу за нього на плечі осла, однак не можна постійно перекладати на осла право власного вибору.</p>
<p>с.85-86 Теорія первинних прав (<i>primacy-of-right theory</i>) визначає первинний принцип, згідно з яким певні права належать індивідам безумовно - тобто є невідємними і невідчужуваними від них. Межі індивідуального суверенітету окреслюються так: будь-яка належність (<i>belonging</i>) індивіда до суспільства передбачає певні зобов'язання (<i>obligation</i>). І. Берлін у праці «Два концепти свободи» наполягав, що на рівні суспільно-політичного мислення різниця між запитаннями «хто господар?» та «над якою сферою я господар?» відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки відповіді відображають протилежні концепції свободи, кожна з яких становить внутрішньо послідовне і легітимне застосування загального концепту свободи. Однак у реальному бутті достеменна відповідь на зазначені запитання часто виявляється неможливою з багатьох об`єктивних причин, тому цінність методичної підказки-пропозиції І. Берліна зводиться якщо й не нанівець, то, принаймні, до мінімуму.</p>	<p>с.95-96 Теорія первинних прав (<i>primacy-of-right theory</i>) визначає первинний принцип, згідно з яким певні права належать індивідам безумовно - тобто є невідємними і невідчужуваними від них. Межі індивідуального суверенітету окреслюються так: будь-яка належність (<i>belonging</i>) індивіда до суспільства передбачає певні зобов'язання (<i>obligation</i>). І. Берлін у праці «Два концепти свободи» наполягав, що на рівні суспільно-політичного мислення різниця між запитаннями «хто господар?» та «над якою сферою я господар?» відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки відповіді відображають протилежні концепції свободи, кожна з яких становить внутрішньо послідовне і легітимне застосування загального концепту свободи. Однак у реальному бутті достеменна відповідь на зазначені запитання часто виявляється неможливою з багатьох об`єктивних причин, тому цінність методичної підказки-пропозиції І. Берліна зводиться якщо й не нанівець, то, принаймні, до мінімуму.</p>
<p>с.86-87 Автори, прихильні до концепту негативної свободи, вважають, що тільки наявність чогось зовнішнього може зробити особу невільною. А от ті, хто віддає перевагу концепту позитивної свободи, вважають, що відсутність деяких чинників і аспектів також може зробити особу невільною. Позитивне значення свободи є результатом бажання людини бути сувереном під час прийняття рішень, зняттям власної волі, а не намірів будь-якого іншого індивіда чи обставини. По суті, це прагнення набути статусу суб`єкта, а не об`єкта.</p> <p>Зрештою, між концепціями позитивної та негативної свободи існує значно істотніша</p>	<p>с.96-97 Автори, прихильні до концепту негативної свободи, вважають, що тільки наявність чогось зовнішнього може зробити особу невільною. А от ті, хто віддає перевагу концепту позитивної свободи, вважають, що відсутність деяких чинників і аспектів також може зробити особу невільною. Позитивне значення свободи є результатом бажання людини бути сувереном під час прийняття рішень, зняттям власної волі, а не намірів будь-якого іншого індивіда чи обставини. По суті, це прагнення набути статусу суб`єкта, а не об`єкта.</p> <p>Зрештою, між концепціями позитивної та негативної свободи існує значно істотніша різниця. І. Берлін, зокрема, зазначав, що негативні теорії свободи прагнуть визначити той</p>

<p>різниця. І. Берлін, зокрема, зазначав, що негативні теорії свободи прагнуть визначити той простір, де суб`єкт може бути вільним від зовнішнього втручання; натомість позитивні підходи прагнуть з`ясувати, хто є суб`єктом контролю.</p> <p>...</p> <p>Доктрина позитивної свободи обстоює тезу, згідно з якою свобода в своїй основі повязана з контролем, котрий індивід здійснює над власним життям.</p> <p>Відповідно до логіки цього погляду, індивід вільний настільки, наскільки реально визначає себе і цілепокладання свого життя. В даному разі концепт свободи є атрибутом реалізації. Негативна ж теорія свободи вибудовується на підставі концепту можливості, відповідно до якого бути вільним означає а) те, що ми можемо робити, б) ті шляхи, які відкриті перед нами (незалежно від того, чи робимо ми що-небудь, аби використати можливості). Це пояснює тезу Т. Гоббса про свободу як відсутність перешкод: якщо на шляху індивіда нема перешкод, то можна стверджувати про необхідну й достатню умову його свободи.</p> <p>Негативний погляд на свободу ґрунтується на здоровому глузді: суто інтуїтивно людина схиляється до думки, згідно з якою свобода є перш за все спроможністю людини займатися тим, що їй до вподоби; це відсутність екзистенційних бар`єрів, а не якась здатність, котру треба реалізувати.</p>	<p>простір, де суб`єкт може бути вільним від зовнішнього втручання; натомість позитивні підходи прагнуть з`ясувати, хто є суб`єктом контролю.</p> <p>...</p> <p>Доктрина позитивної свободи обстоює тезу, згідно з якою свобода в своїй основі повязана з контролем, котрий індивід здійснює над власним життям.</p> <p>Відповідно до логіки цього погляду, індивід вільний настільки, наскільки реально визначає себе і цілепокладання свого життя. В даному разі концепт свободи є атрибутом реалізації. Негативна ж теорія свободи вибудовується на підставі концепту можливості, відповідно до якого бути вільним означає а) те, що ми можемо робити, б) ті шляхи, які відкриті перед нами (незалежно від того, чи робимо ми що-небудь, аби використати можливості). Це пояснює тезу Т. Гоббса про свободу як відсутність перешкод: якщо на шляху індивіда нема перешкод, то можна стверджувати про необхідну й достатню умову його свободи.</p> <p>Негативний погляд на свободу ґрунтується на здоровому глузді: суто інтуїтивно людина схиляється до думки, згідно з якою свобода є перш за все спроможністю людини займатися тим, що їй до вподоби; це відсутність екзистенційних бар`єрів, а не якась здатність, котру треба реалізувати.</p>
<p>с.121-123 Термін «постіндустріальне суспільство» в його сучасному значенні був вперше запропонований Д. Беллом у книзі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство», в якій автор виокремив основні риси нової соціальної формації: збільшення ролі теоретичного знання і його централізація; створення нової інтелектуальної технології для розв`язання економічних, інженерних та соціальних проблем; формування класу виробників знання й інформації; перегляд пріоритетів: від виробництва товарів до виробництва послуг; зміна владних відносин на користь меритократичної (від лат. meritos - заслужений) тенденції; підвищення економічної цінності інформації.</p> <p>Практично одночасно з теорією Д. Белла у США та Європі з`явились декілька подібних концепцій: «Нове індустріальне суспільство» Дж. Гелбрейта, «Надіндустріальна цивілізація третьої хвилі» О. Тоффлера, «Технотронне суспільство» З. Бжезінського, «Зрілого індустріального суспільства» Р. Арона, «Посткапіталістичного суспільства» Р. Дарендорфа, «Просунутого індустріального суспільства» Г. Маркузе, «Інформаційного суспільства» Я. Масуди та низки інших.</p>	<p>с.144-146 Термін «постіндустріальне суспільство» в його сучасному значенні був вперше запропонований Д. Беллом у книзі «Прийдешнє постіндустріальне суспільство», в якій автор виокремив основні риси нової соціальної формації: збільшення ролі теоретичного знання і його централізація; створення нової інтелектуальної технології для розв`язання економічних, інженерних та соціальних проблем; формування класу виробників знання й інформації; перегляд пріоритетів: від виробництва товарів до виробництва послуг; зміна владних відносин на користь меритократичної (від лат. meritos - заслужений) тенденції; підвищення економічної цінності інформації.</p> <p>Практично одночасно з теорією Белла у США та Європі з`явились декілька подібних концепцій: «Нове індустріальне суспільство» Дж. Гелбрейта, «Надіндустріальна цивілізація третьої хвилі» О. Тоффлера, «Технотронне суспільство» З. Бжезінського, «Зрілого індустріального суспільства» Р. Арона, «Посткапіталістичного суспільства» Р. Дарендорфа, «Просунутого індустріального суспільства» Г. Маркузе, «Інформаційного суспільства» Я. Масуди та низки інших. Практично всі футуристичні теорії цього напрямку погоджувалися з Беллом щодо визначення характерних ознак «суспільства майбутнього»:</p>

Практично всі футуристичні теорії цього напрямку погоджувалися з Беллом щодо визначення характерних ознак «суспільства майбутнього»: серед них найчастіше йшлося про високу автоматизацію виробництва, зростання значення непродуктивної праці (сфера обслуговування), збільшення ролі науки як у суспільстві, так і в процесі виробництва, підвищення значення інформації і знання тощо.

...

Дослідження соціальних процесів суспільствах, що вступили в епоху «постсучасності», зроблені як в рамках соціології (Е. Гідденс, З. Бауман), так і у філософії постмодернізму (Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж. Ліотар), виявили низку невідповідностей реалій постсучасного суспільства тим прогнозам, які були зроблені наприкінці ХХ століття. Розглядаючи нове суспільство з позицій інституційного критерію, сучасні спостерігачі найчастіше визначають його як суспільство «глобальне».

Згідно з У. Беком, дане поняття означає, що ми вже живемо у взаємоповязаному мегасуспільстві в тому сенсі, що уявлення про замкнені простори перетворилося на фікцію. Жодна країна чи навіть група країн не може відгородитися в своєму функціонуванні від інших. Різні форми економічної, культурної, політичної взаємодії конвергують один з одним, тому самоочевидні цінності західної моделі розвитку доводиться доводити і виправдовувати наново. Глобалізація передбачає процеси, в яких національні держави та їхній суверенітет вплітаються в павутину транснаціональних акторів і підкоряються їх владним можливостям, пріоритетам та ідентичності.

На думку Е. Гідденса, глобалізацію слід розглядати насамперед як процес інтенсифікації соціальних відносин, які пов'язують віддалені частини світу таким чином, що локальні феномени формуються під впливом подій, котрі відбуваються на великій від них відстані, тоді як глобальні значною мірою визначаються локальними змінами. Найбільш наочно процеси світової інтеграції помітні в економічній сфері, що дає підстави стверджувати про економічну природу глобалізації, вбачаючи її передовсім у побудові світової економічної системи, яка об'єднує національні економіки в процесі світового розподілу праці, включає їх у систему міжнародного обміну. При цьому постіндустріальне суспільство виростає з індустріального, є його продовженням водночас запереченням. Подібно до того, як на стародавні фрески в подальші епохи наносяться нові зображення, пізніші суспільні явища накладаються на попередні шари, стираючи деякі риси і формуючи образ суспільства як конкретно-історичної цілісності.

серед них найчастіше йшлося про високу автоматизацію виробництва, зростання значення непродуктивної праці (сфера обслуговування), збільшення ролі науки як у суспільстві, так і в процесі виробництва, підвищення значення інформації і знання тощо. Дослідження соціальних процесів суспільствах, що вступили в епоху «постсучасності», зроблені як в рамках соціології (Е. Гідденс, З. Бауман), так і у філософії постмодернізму (Ж. Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж. Ліотар), виявили низку невідповідностей реалій постсучасного суспільства тим прогнозам, які були зроблені наприкінці ХХ століття. Розглядаючи нове суспільство з позицій інституційного критерію, сучасні спостерігачі найчастіше визначають його як суспільство «глобальне».

Згідно з Ульріхом Беком, дане поняття означає, що ми вже живемо у взаємоповязаному мегасуспільстві в тому сенсі, що уявлення про замкнені простори перетворилося на фікцію. Жодна країна чи навіть група країн не може відгородитися в своєму функціонуванні від інших. Різні форми економічної, культурної, політичної взаємодії конвергують один з одним, тому самоочевидні цінності західної моделі розвитку доводиться доводити і виправдовувати наново. Глобалізація передбачає процеси, в яких національні держави та їхній суверенітет вплітаються в павутину транснаціональних акторів і підкоряються їх владним можливостям, пріоритетам та ідентичності.

На думку Е. Гідденса, глобалізацію слід розглядати насамперед як процес інтенсифікації соціальних відносин, які пов'язують віддалені частини світу таким чином, що локальні феномени формуються під впливом подій, котрі відбуваються на великій від них відстані, тоді як глобальні значною мірою визначаються локальними змінами. Найбільш наочно процеси світової інтеграції помітні в економічній сфері, що дає підстави стверджувати про економічну природу глобалізації, вбачаючи її передовсім у побудові світової економічної системи, яка об'єднує національні економіки в процесі світового розподілу праці, включає їх у систему міжнародного обміну. При цьому постіндустріальне суспільство виростає з індустріального, є його продовженням водночас запереченням. Подібно до того, як на стародавні фрески в подальші епохи наносяться нові зображення, пізніші суспільні явища накладаються на попередні шари, стираючи деякі риси і формуючи образ суспільства як конкретно-історичної цілісності.

В основі глобальної економіки **ЛЕЖИТЬ** не тільки транснаціональні корпорації, світова торгівля та розподіл праці між регіонами планети - подібна ситуація мала місце вже в індустріальному суспільстві. У економічній сфері відбуваються процеси настільки тісної інтеграції, що вся світова економіка стає єдиною системою, тим об'єктом, котрий відповідає всім трьом критеріям постсучасності - хаотичності, системності, надмірності. Глобальна економіка проникає в усі сфери соціального життя і навіть у приватне життя кожного індивіда.

У основі глобальної економіки **ЛЕЖИТЬ** не тільки транснаціональні корпорації, світова торгівля та розподіл праці між регіонами планети - подібна ситуація мала місце вже в індустріальному суспільстві. У економічній сфері відбуваються процеси настільки тісної інтеграції, що вся світова економіка стає єдиною системою, тим об'єктом, котрий відповідає всім трьом критеріям постсучасності - хаотичності, системності, надмірності. Глобальна економіка проникає в усі сфери соціального життя і навіть у приватне життя кожного індивіда.